När döden grinar i ansiktet

Jag tänker på den där märkliga känslan när en målning plötsligt börjar titta tillbaka. Inte betraktad – utan betraktande. Det är då något händer. En spricka öppnar sig i tiden. Porträttet – eller det som liknar ett porträtt – blir inte en avbildning utan en återkomst.

Jacques Derrida skrev i *Marx spöken* om hur det förflutna aldrig riktigt lämnar oss. Det dröjer kvar, envisas, kräver sin rätt. Han kallade det en hauntologisk struktur: vi lever inte bara i nuet, utan i ett nu genomkorsat av det som varit och det som ännu inte blivit. När jag ser Stefan Karlssons målningar är det just denna tidsliga förskjutning jag upplever. Det är som om färgen själv bär på minnen.

Roland Barthes formulerade något liknande i *Det ljusa rummet*: varje fotografi är ett spår av ljus som träffat en kropp i ett ögonblick som redan är förlorat. Därför är fotografiet alltid bundet till döden. Det visar inte bara en människa – det visar en människa på väg mot sin frånvaro. Ett porträtt fryser inte tiden; det gör tiden synlig.

Karlssons verk är inte fotografier. Egentligen är de inte ens porträtt, även om jag gång på gång får en obehaglig känsla av igenkänning. Vem är det jag ser? Eller är det snarare någon som ser mig? Hans måleri är flyktigt, nästan undanglidande. Penseldragen förefaller ha landat med lätt hand, men lika snabbt löses figurationen upp. Ansikten uppstår och försvinner. Blickar flimrar till.

Det är inte individens dödlighet som stirrar tillbaka, utan historiens. När formerna antar drag av dödskallar – ibland sargade, ibland upplösta – tänker jag på Kader Attias arbete med arkivbilder av första världskrigets ansiktsskadade soldater. Där blev det sönderslitna ansiktet en bild av modernitetens våld, av kolonialismens sprickor. Frågan han ställde – ska vi dölja skadan eller leva med den? – tycks eka här.

Över Karlssons målningar vilar en tydlig *memento mori*-stämning. Men det är inte barockens teatraliska dödssymbolik vi möter. Snarare är det en samtida oro. I en digitalt uppkopplad, självarkiverande och ständigt reproducerbar värld – denna cyberneurotiska vardag där allt ska sparas, delas och optimeras – har döden paradoxalt nog blivit mer närvarande.

Vad är det som grinar? Är det döden själv – eller vår föreställning om kontroll?

Kanske är det just därför dessa målningar drabbar. De påminner oss om att inget flöde är oändligt, ingen bild stabil, ingen kropp opåverkad av tid. De återinför sårbarheten i en kultur besatt av yta. Och när jag lämnar rummet är det inte motivet jag minns, utan känslan av att något redan passerat – och ändå dröjer kvar.

– John Peter Nilsson